

Extra informatie bij:

‘Onderzeeboten – Onmisbaar’

door Rob Wolvers

Voetnoten

¹Clingendael's visie op de krijgsmacht van de toekomst', februari 2013

² De Victoria zelf is bijvoorbeeld tussen 2000 en 2010 slechts 115 dagen op zee geweest en maar liefst 6 jaar in dok voor reparaties.

³ De kostprijs is prijs per stuk en louter indicatief. De prijs is gebaseerd op het moment dat de schepen in gebruik werden genomen en zijn niet gecorrigeerd voor inflatie. De gegevens zijn afkomstig van Wikipedia, dus waarschijnlijk niet volledig betrouwbaar.

⁴ De *Victoriaklasse* werd als *Upholderklasse* gebouwd in het UK tussen 1983 en 1993. In 1994 werden de boten al weer uit dienst genomen en in 2000 verkocht aan Canada.

⁵ UK prijs, Canada nam ze tweedehands over voor 750 miljoen CAD.

⁶ Nederland heeft wel satellietontvangers nabij de Marnewaard, maar die luisteren maar een beperkt deel van het satellietverkeer af: ze zijn weinig flexibel, je kan ze bijvoorbeeld niet voor de Somalische kust leggen.

⁷ De Lockheed Orions zijn in 2005 – ondanks dat ze ingrijpend gemoderniseerd zijn – voor een habbekrats verkocht aan Duitsland en Portugal.

⁸ NRC/Handelsblad, 8 februari 2013, 'Goede inlichtingen horen bij onze veiligheid'

⁹ de Volkskrant, 26 mei 2011, 'Waarom Defensie niet op onderzeeërs bezuinigt'

¹⁰ In 2005 werden echter 2 M-fregatten verkocht aan België. Daarmee zijn ze nog wel beschikbaar in het Belgisch/Nederlands eskader, maar voor puur nationale taken kunnen ze niet meer worden ingezet.

¹¹ Tussen 2002 en 2008 werd het aantal fregatten gehalveerd van 12 naar 6.

Krantenknipsels

de Volkskrant 26 mei 2011

Waarom Defensie niet op onderzeeërs bezuinigt

Noël van Bommel – 26/05/11, 03:38

Een onderzeeër van de Nederlandse krijgsmacht

Defensie moet flink bezuinigen, maar de onderzeedienst blijft buiten schot. De reden: de Amerikanen zijn dolblij met de Nederlandse onderzeeërs.

Drie claxons', zegt commandant Erwin Ruijsink op gedempte toon in de commandocentrale van zijn onderzeeër Zeeleeuw. Schelle hoornstoten waarschuwen alle opvarenden - van machinekamer tot in de boegbuiskamer - dat hun boot gaat duiken. Met een suizend geluid vullen ballasttanks 1 tot en met 5 zich met zeewater. De dieptemeter zakt gestaag naar 10 meter, 20 meter. 'Koers 290, breng me naar periscopodiepte.'

Door de aanvalsperiscoop van de Zeeleeuw is de dijk bij Den Helder goed te zien; molens draaien in de harde wind, een enkele wandelaar laat zijn hond uit. Roteer het rechterhandvat van de periscoop en de mast draait snel met de klok mee: vandaag geen zeehond te bekennen op de grote zandplaat Noorderhaaks. De 68 meter lange Zeeleeuw vaart stilletjes tegen de stroom in, ergens in het zogeheten Kuiltje, een 30 tot 50 meter diepe geul in het Marsdiep.

Zeldzaam kijkje

De marine gaf dinsdag een zeldzaam kijkje aan boord van de onderzeeër die eind vorig jaar werd ingezet voor de kust van Somalië. Die demonstratie van boot en bijbehorende sensoren maakt en passant duidelijk waarom de onderzeedienst - met vier boten van ruim 200 miljoen euro per stuk - niet eens wordt genoemd in de huidige bezuinigingsplannen van Defensie. In één zin: de Amerikaanse inlichtingendienst is indirect dolblij met de Zeeleeuw, de Walrus, de Dolfijn en de Bruinvis.

Tussenmaat

'Onze boten hebben een unieke tussenmaat', stellen officieren in de zogeheten longroom van de onderzeeboot. Die van de Amerikanen en Britten zijn volgens hen te groot om een kust dicht te naderen, terwijl de Duitse, Noorse en Zweedse modellen te klein zijn om ver van huis te gaan. Daardoor bekleedt Nederland relatief eenvoudig een serieuze positie binnen de internationale inlichtingenwereld. 'In ruil voor inlichtingen over Somalië krijgen wij bijvoorbeeld Amerikaanse inlichtingen over Afghanistan. Als je zelf niks te bieden hebt, krijg je ook niks. Zo werkt dat.'

Vijf weken achtereen zakte de Zeeleeuw af langs de Somalische kust. Omdat de onderzeeër slechts 18 meter hoog is, van kiel tot periscoop, kan de boot opereren in water van 30 meter diep. 'We zijn over een koraalrif gevaren en lagen daarna een tijd achter een tweede rif om een piratennest te observeren', zegt een jonge navigatie-officier. Op zesduizend yards (ruim 5 kilometer) is nog net te zien of een inwoner door een hond of een kind wordt gevolgd, zegt hij. Tegelijkertijd pikt de sonar tot tientallen kilometers afstand het geluid op van een startende buitenboordmotor. 'Dan waarschuwden wij een Brits marineschip in de buurt, dat een helikopter stuurde.'

Vijf keer ingezet

In de afgelopen tien jaar werden de Nederlandse onderzeeërs vijf keer ingezet in het oostelijk deel van de Middellandse Zee, acht keer in de Arabische Zee, vijf keer in het Caraïbisch gebied en één keer in het Somalisch Bassin. De boten verrichten vooral inlichtingenmissies waarbij met twee periscopen naar de kust of naar schepen wordt gekeken en een antenne al het radioverkeer uit de ether plukt. Ook gericht mobieltjes afluisteren is met wat extra moeite mogelijk. Op zulke missies varen analisten van de militaire inlichtingendienst (MIVD) mee. Voor de bemanning zijn die reizen relatief saai. Liever oefenen zij klassieke taken als het torpederen van schepen en het jagen op andere onderzeeërs.

Als dat hun hoofdtaak was geweest, hadden de onderzeeërs de bezuinigingen waarschijnlijk niet overleefd. Volgens kapitein ter zee Marc Elsensohn, verantwoordelijk voor de onderzeedienst, zijn de vier boten duur in aanschaf, maar relatief goedkoop om in de vaart te houden. 'Er werken hier maar 314 man.'

MIVD

Volgens Elsensohn is de MIVD zijn grootste klant en werkt hij vooral samen met de Amerikanen en Britten. De Nederlandse onderzeeërs krijgen een moderniseringsprogramma, waardoor ze tot 2025 moeten meekunnen. Zo wordt de navigatieperiscoop vervangen door een mast vol hightech camera's, waarna de bemanning kan meekijken en inzoomen op schermen. Nu moet de MIVD genoeg nemen met een provisorisch gemonteerde compact camera.

Volgens commandant Ruijsink hebben de Somalische piraten nooit gemerkt dat zij werden bekeken. Als de Zeeleeuw alleen zijn aanvalsperiscoop boven water uitsteekt, zal een alerte piraat moeten zoeken naar iets dat lijkt op een colafles dat een paar kilometer verderop uit zee steekt. De Zeeleeuw is wel ontdekt door een walvis met haar kalf die geregeld kwam kijken naar dat gevaarte tussen twee koraalriffen.

Goede inlichtingen horen bij onze veiligheid.

De buitenlandtaak van de AIVD wordt ten onrechte wegbezuinigd, vindt Joris Voorhoeve, voormalig minister van Defensie

Jammer, geen inlichtingen meer over het buitenland

Wil Nederland niet meer weten wat zijn belangen en waarden bedreigt? De buitenlandtaak van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst wordt opgeheven. Dit is bepaald in een voetnoot van het regeerakkoord van vorig najaar.

De opstellers legden uit dat de dienst te veel kostte en dat onze bondgenoten wel zullen vertellen wat er speelt. Dit is een erg optimistische gedachte. Op andere terreinen in het regeerakkoord wordt er juist niet van uitgegaan dat belangrijke dingen gratis, zonder eigen inspanning, uit de hemel zullen vallen.

Goede inlichtingen over bedreigingen uit de buitenwereld zijn lastig te verkrijgen en moeilijk te beoordelen. Ook in dit beroep geldt 'voor wat hoort wat' en 'gelijk oversteken'. Dat gaat ook zo in de NAVO en de Europese Unie. Bondgenoten beïnvloeden en manipuleren elkaar om hun eigen doelen te bereiken.

Er zijn veel voorbeelden van pijnlijke gevolgen als goede inlichtingen ontbreken. Het rapport van de commissie-Davids, over de aanloop naar de Irakoorlog, bevestigde dat premier Balkenende deels onjuiste, gemanipuleerde inlichtingen had ontvangen van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. Hierin stond dat president Hoessein massavernietigingswapens had. Deze wapens zijn nooit gevonden. De rapportage bleek lelijke fouten te bevatten.

Het kabinet-Lubbers III dacht in 1990 dat er nauwelijks meer politieke inlichtingen in het buitenland hoefden te worden vergaard. Het gevolg hiervan was dat de toenmalige regering, die in 1993 besloot Dutchbat naar Srebrenica te zenden, geen behoorlijke eigen bronnen had over de plannen van Servië. Na het debacle van die vredesoperatie bleek dat minstens twee bondgenootschappelijke diensten Den Haag gewoon niet op de hoogte stelden van hun sterke verwachting dat Servië de enclave zou veroveren.

Men hoede zich dus voor de veronderstelling dat bevriende landen altijd voor elkaar zorgen. Het enorme gezichtsverlies van Nederland was voor hen maar een krasje op een kleine bondgenoot. Ik stel niet dat zij wisten van Servische voornemens om Bosnische mannen te vermoorden; ik neem aan dat zij dat enorme risico over het hoofd zagen en dachten dat alle bewoners zouden worden verjaagd naar Centraal-Bosnië.

Voor de bestrijding van terrorisme, internationale drugstransporten en grote financiële witwasoperaties zijn buitenlandse inlichtingen essentieel. Dit geldt ook voor corruptie waarmee Nederlandse bedrijven geconfronteerd kunnen worden.

Goed inlichtingenwerk is ook onmisbaar om massavernietigingswapens in te tomen. Als inlichtingendiensten beter hadden opgelet, zou de Pakistaanse kerngeleerde Abdul Qadir Khan niet zo gemakkelijk gegevens over ultracentrifuges in Nederland hebben kunnen stelen, om die te gebruiken voor een Pakistaans kernwapen. Nederland is geen land waar veiligheid vanzelfsprekend is.

In een ingewikkelde wereld waarin Nederlanders ernstig gevaar kunnen lopen en landen en criminele netwerken clandestiene operaties uitvoeren en de rechtsorde ondermijnen, is het noodzakelijk tijdig te weten wat er dreigt en vruchtbare contacten te onderhouden met buitenlandse inlichtingendiensten. In het cybertijdperk ontwikkelen dreigingen zich sneller dan ooit tevoren en zijn ze moeilijker af te wenden.

Het gevolg van de korting van 70 miljoen euro op de AIVD zal zijn dat tweederde van de operationele capaciteit verloren gaat. We hebben niet minder, maar meer intelligence nodig om Nederland veilig te houden.